

YENİ TEKNO-MİLLİYETÇİLİK VE ÇİN (2)

AYŞENUR ALBAYRAK

Referans için: Albayrak, Ayşenur. "Yeni Tekno-Milliyetçilik ve Çin (2)". İNSAMER Analiz. 22.08.2022.

Analiz

Tekno-milliyetçilik kavramı ilk olarak 1987 yılında ABD’li Robert B. Reich’in Atlantic Monthly’de yayımlanan “The Rise of Techno-Nationalism” (Tekno-Milliyetçilik Kavramının Yükselişi) isimli makalesinde Japonya’nın ABD ekonomisi için güçlü bir tehdit olarak görüldüğü bir dönemde kullanılmıştır (Reich, 1987: s.62). Soğuk Savaş yıllarında bilim ve teknolojinin askerî ilerleme ile olan yakın ilişkisi bu kavramın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. O dönem bir Japon ulusal sloganı olan “Gijutsu rikkoku”nun (national-building with technology) Japon Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

(MITI) tarafından kullanılmasının da bu terimin ortaya atılmasında etkisi olduğu düşünülmektedir. Daha sonra Richard Samuels, Zengin Ulus, Güçlü Ordu: Ulusal Güvenlik ve Japonya’nın Teknolojik Dönüşümü (1994) adlı kitabında, gijutsu rikkoku ifadesini “tekno-milliyetçilik” olarak çevirmiştir. Tekno-milliyetçilik tabiri Samuels’in kitabının yayımlanmasından sonra yaygınlaşmış ve Japonya özelinde Asya Pasifik ülkelerinin korumacı ve müdahaleci politikalarını tanımlamak için kullanılmaya başlanmıştır. Samuels kitabında, tekno-milliyetçiliğe göre teknolojinin ulusal güvenlikte temel

bir unsuru ifade ettiğini ve bir ulusu zengin ve güçlü kılmak için teknolojinin yerleştirilmesi, yayılması ve beslenmesi gerektiğini savunmuştur (Luo, 2021: s.551-52). Atsushi Yamada tekno-milliyetçi politikaların amacının “yerli endüstrilerin yabancı rakiplere karşı rekabet gücünü artırmak” olduğunu belirtirken Joan Johnson-Freese ve Andrew Erickson, tekno-milliyetçiliği “teknolojik gücün ulusal gücün önemli bir belirleyicisi” şeklinde tanımlayarak kavramı daha net bir şekilde ortaya koymuştur (Kennedy, 2013: s.912).

Genel olarak bu kavram, hükümetlerin diğer ülkelere olan teknolojik bağımlılıklarını en aza indirmek için uyguladıkları stratejilere ve politikalara atıfta bulunmaktadır (Evans, 2020: s.81). Daha somut bir ifadeyle tekno-milliyetçilik, teknolojinin bir ulus devlet tarafından kendi ulusal çıkarları uğruna teşvik edildiği ve desteklendiği bir çeşit yol haritasıdır. Tekno-milliyetçi politikalar yerli sanayilerin yabancı rakiplerine karşı rekabet gücünü artırmak amacıyla uygulanmıştır ve büyük oranda ülkelerin genel teknolojik gücüne ve kapasitesine bağlı olan ulusal güvenlik için teknolojik özerkliğin önemini vurgulamaktadır (Kennedy, s.914). Kavram ayrıca ulus devlet modeliyle de paralel bir yapıdadır. Geleneksel ulus devlet modelinde, bilim ve teknoloji alanında her zaman etkin bir rol oynayan politika yapıcılar, zamanla daha güçlü bir ulusal kimliği teşvik etme hedefiyle milliyetçi projelerde

teknolojiye büyük önem vermiştir. 20. yüzyılda özellikle milliyetçi kalkınma modelleri ve ekonomik korumacılıkla gündeme gelen tekno-milliyetçilik terimi, 21. yüzyılda tekrar gündem olmuştur. Atsushi Yamada tarafından 2000 yılında “yeni tekno-milliyetçilik” (neo techno-nationalism) olarak kullanılan terim, daha sonra William Keller ve Richard Samuels tarafından “teknohibrit” olarak ifade edilmiştir. Ancak ortaya çıkan bu yeni tekno-milliyetçilik, devletlerin teknolojiyi doğrudan kendi ulusal güvenlikleriyle ilişkilendirdikleri ve kendilerine düşman gördükleri devletlere ve devlet dışı aktörlere bu yolla müdahalede bulunabilmelerine olanak sağlayan, sağlaması amaçlanan bir anlayışa evrilerek sistematik bir rekabet türüne dönüşmüştür (Luo, s.555-557). Yeni tekno-milliyetçilik kapsamında, ülkelerin rakip jeopolitik güç merkezleriyle girdikleri rekabette kritik kazanımlar elde etmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu amaçla da veri gizliliği ihlalleri, casusluk, şeffaflığın ihlali, sansür ve fikrî mülkiyet haklarının ihlali gibi yöntemlere başvurmaktadırlar (Luo, s.553-554). Bir başka deyişle ithal ikameci teknoloji transferine izin vermeyen yeni tekno-milliyetçilik, çok uluslu şirketlerin ağ yönetimi gücünü tersine çevirme kabiliyeti olarak açıklanmaktadır (Mutlu, 2020: s.69). Yeni tekno-milliyetçilik ayrıca, ulusların ekonomik ve güvenlik alanındaki

çıkarlarını destekleyen ve küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan ulusal çıkarlar için yararlanılmasını öngören teknolojik gelişmeler şeklinde de tanımlanmaktadır (Shim&Shin, 2016: s.197-209). Aslında yeni tekno-milliyetçilikte de tıpkı tekno-milliyetçilikte olduğu gibi devletlerin kendi endüstrilerini ve teknolojilerini geliştirmek için yapılan yatırımlara öncülük edip planlaması ve gerektiğinde sürece müdahale etmesi düşüncesi savunulmaktadır. Ancak uygulamada devletler, devletler arası sistemde öncü rol oynamayı ve kendi teknolojilerini kullanarak diğer uluslara karşı avantaj sağlamayı hedeflemekte ve bunu yaparken de diğer devletlerin açıklarından faydalanmaya çalışmaktadır. Yeni tekno-milliyetçilik bu yönleri ile uluslararası ilişkilerin rekabetçi ve çatışmacı tarafını vurgulayan realizm teorisi ile uyum göstermektedir. Zira realistlere göre uluslararası arenadaki aktörler kendi güvenliklerini önceleyerek ve kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket ederek bir güç mücadelesi yürütürler. Bu açıdan düşünüldüğünde rekabetçi, çatışmacı ve sıfır toplamı bir dünyada teknolojinin yeni tekno-milliyetçi politikalarla yönlendirilmesi de şaşırtıcı değildir.

Sonuç olarak 20. yüzyılda geleneksel tekno-milliyetçilikle kendi ekonomilerini güçlendirirken küresel dünyadaki iş birliklerinden de faydalanmayı amaçlayan ülkelerin, bugün yeni tekno-milliyetçilik uygulamalarıyla diğer ülkelerin ulusal

rekabet gücünü zayıflatmaya çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca geleneksel tekno-milliyetçilikte küreselleşme, özellikle küresel teknolojileri, yerel ekonomileri ve endüstriyel gelişmeyi yükseltmenin bir aracı olarak benimserken kavramın günümüz versiyonunda küreselleşme kınanmakta, belirli ülkelerde diğer ülkelerden teknoloji giriş çıkışlarına karşı düzenleyici kısıtlamalar dayatılmaktadır. Yeni tekno-milliyetçilik bugün esas olarak gelişmiş ekonomiler tarafından bilhassa ulusal güvenlik adına kullanılmaktadır (Kim& Nelson: 2000).

Yeni Tekno-Milliyetçilik ve Çin

ABD ve Çin'in 2018 yılından itibaren giriştiği ticaret savaşlarından sonra yeni tekno-milliyetçilik konusu üzerine tartışmalar tekrar başlamıştır. Amerikan kamuoyunda Çin'in sert tekno-milliyetçi politikalar uyguladığı ve Çin'e teknoloji transferinin, Çin ile iş birliğinin ticari değerlerin ötesinde potansiyel bir ulusal güvenlik riskine yol açtığı düşüncesi geniş destek bulmaktadır. Esasında yeni tekno-milliyetçiliğin anarşik bir dünyada devletlerin kendi hayatta kalma şanslarını artırmak için güçlerini maksimize etmeye odaklandığını savunan realist görüşle uyum gösterdiği düşünüldüğünde, Çin'in güçlü devlet statüsü elde etmek ve bir hegemon hâline gelmek için son dönemde oldukça güçlenen teknolojisini kullanma ve yeni tekno-milliyetçi politikalar uygulama eğilimi göstermesi oldukça

doğaldır. Bu bağlamda Çin'in mobil telefon endüstrisinde 3G teknolojisinin geliştirilmesinde uyguladığı ulusal sınırlara yönelik müdahaleci stratejisi de yeni tekno-milliyetçilik olarak algılanmıştır (Mutlu, s.70). Sonuç olarak veri gizliliği ihlalleri, casusluk, şeffaflığın ihlali, sansür ve fikrî mülkiyet haklarının ihlali gibi yollara da başvurduğu bilinen Çin'in son yıllarda hem yerel teknolojinin gelişmesi hem de milliyetçiliğin artmasıyla yeni tekno-milliyetçi politikaların merkezi hâline geldiği görülmektedir.

Çin açısından tekno-milliyetçiliğin ulusal bir araç olarak nitelendirilmesinin tarihî kökleri de vardır. Bu bağlamda Çin'in yerli teknolojiyi teşvik etme arzusu, Batılı güçler ve Japonya tarafından uğradığı müdahaleleri ve emperyalizmi tanımlamak için kullanılan bir ifade olan "Aşağılanma Yüzyılı"na (1839-1949) kadar götürülebilir. Teknolojik ilerleme konusu özellikle Mao ile birlikte önceki dönemlere göre daha belirginleşmiş, nükleer ve füze teknolojilerine -"iki bomba ve bir uydu" (liang dan yi xing)-geniş kaynak ayrılmıştır. Sonrasında Deng Xiaoping, 1980'lerde sivil ekonomideki teknolojik gelişmeleri teşvik etmek amacıyla çeşitli programlar başlatmıştır. Akabinde Hu Jintao ve Wen Jiabao'nun liderliğinde Çin tekno-milliyetçiliği dikkat çekici bir yükselme dönemine girmiştir. 2006'da Jintao ve Jiabao, Çin'de "yerli inovasyonu" hızla ilerletmek için Ulusal Orta ve Uzun Vadeli Bilim ve Teknoloji

Geliştirme Programını (2006-2020) (MLP) uygulamaya koymuştur. 2010 yılında hükümet, Çinli şirketlerin teknolojik inovasyon yarışında yer edinmelerini sağlamak amacıyla yeni bir plan daha açıklamıştır (Kennedy, s.909-930). Benzer şekilde Xi Jinping döneminde de teknolojik gelişmeye büyük önem verilmiştir. Bugün Pekin yönetimi, ülkenin dışa bağımlılığını tamamen sonlandırmak için her alanda teknoloji şirketlerinin gelişmesine yönelik büyük yatırımlar yapmaktadır. Hatta tüm dünyada kullanılan Google, Facebook, Twitter gibi uygulamaları yasaklayarak ülkede kendi ürettiği QQZone, Weibo, WeChat gibi muadil uygulamaların yaygın olarak kullanılması sağlamıştır. Çin ayrıca Tencent, Youku, Momo, Tiktok gibi uygulamaların yanı sıra 5G, Fintech'er ve Blockchain gibi enformasyon teknolojileri geliştirerek dijital dönüşümün öncüleri arasına girmiştir (Shim& Shin, s.87). Ancak Çin'in izlediği bu politikanın tek hedefinin ülkenin teknoloji alanında dışa bağımlılığını azaltmak olmadığı açıktır. Nitekim bu süreçte Çin'in kendi teknolojisini kullanarak rakip ülkelere karşı avantaj elde etmek ve jeopolitik hedeflerine ulaşmak için veri gizliliği ihlallerinde ve casusluk faaliyetlerinde bulunduğu, fikrî mülkiyet haklarını ihlal ettiği iddiaları sıklıkla gündeme gelmektedir. Bu iddialar çoğunlukla kanıtlanabilir niteliktedir; çünkü Çin'de başarıyla uygulanan devlet kapitalizmi nedeniyle firmalar ve hükümet arasındaki ilişki çok yakındır ve devletle

özel sektör arasında derin bağlar olduğu bilinmektedir (Gertz& Evers, 2020: s.117-136). Bu sebeple de Çin'in kendine rakip olarak gördüğü ülkelerin ulusal güvenliklerini tehdit etmek amacıyla kendi teknolojisini kullanarak faaliyet göstermesi, ABD gibi hükümetin özel sektör üzerindeki etkisinin az olduğu Batılı ülkelere kıyasla oldukça kolay ve olasıdır. Örneğin 2015 yılında başlatılan ve 10 yıllık bir stratejik plan olan Made in China 2025 programı, Çin hükümetinin kilit teknoloji sektörlerinde yerli inovasyon geliştirme ve nihayetinde küresel pazarları ele geçirme hedefinin en açık yansımasıdır. Ayrıca Çinli şirketlerin, Çin'in istihbarat servisleri için müşterilerinin verilerini çaldığı ve bu verileri Çin'in güvenlik ve istihbarat teşkilatlarıyla paylaştığı da iddia edilmektedir. Bu iddiaların dayanağı ise özellikle 2017 yılında çıkarılan Ulusal İstihbarat Yasası'dır. Ji X Jinping'in artan otoriterliğiyle doğrudan ilişkilendirilen bu yasa ile Çinli şirketlerin Çin istihbarat ve güvenlik teşkilatlarıyla çalışmaya ve veri toplamaya zorlandıkları belirtilmektedir.

Başta ABD olmak üzere Batılı ülkeler de Çin'in tüm bu sert tekno-milliyetçi uygulamalarına ayak uydurma/cevap verme amacıyla harekete geçmiştir. Bu cevapların ve karşılıklı restleşmelerin nelere yol açabileceği Çin-ABD arasında özellikle 2018 yılından itibaren yaşanan ticaret savaşları sırasında açıkça görülmüştür. Bu süreçte Çin'e karşı birçok yaptırım uygulanmış, ticaret yasakları

başlatılmış ve bazı firmalara karşı ciddi önlemler alınmıştır. Bu önlemler ve yaptırımlar arasında ABD'li teknoloji şirketlerinin Çin'deki yatırımlarını sınırlandırmak; Çinli şirketlerin ABD telekomünikasyon endüstrisine katılımını yasaklamak veya kısıtlamak; Amerikan şirketlerine, kilit bileşenlerin operasyonlarını Çin dışına taşımaları için vergi indirimleri yapmak; yeni kurallar ve dikkatle yapılandırılmış sübvansiyonlar yoluyla ABD'li şirketleri teşvik etmek; Amerikan teknolojisine dayalı ürünlerin (örneğin çip üreten ekipman) yabancı şirketler tarafından -şirketin kendi hükümeti yanı sıra ABD hükümetinin onayı olmadan- Çin'e satışına yeni kısıtlamalar getirmek; Çin ürünlerine ticaret tarifeleri dayatmak; yeni vergi indirimleri, kurallar ve sübvansiyonlarla Amerikan şirketlerini üretimlerini Çin'den çıkarmaya ve ABD'ye yönlendirmeye teşvik etmek; Uluslararası Standardizasyon Örgütü ve Uluslararası Elektroteknik Komisyonudâhil olmak üzere küresel teknoloji standartlarını belirleyen uluslararası kuruluşlarda Çin etkisine karşı uyumlu muhalefeti harekete geçirmek gibi maddeler yer almıştır (Evans, s.83).

Nihayetinde yürürlüğe konan bu yaptırımlar ve ticaret savaşları olarak adlandırılan süreçle birlikte, Pekin yönetiminin uyguladığı yeni tekno-milliyetçi politikaların Çin'i teknolojik ve ekonomik olarak güçlendirmekten ziyade zayıflatabileceği, faydadan çok zarardan verebileceği yönünde değerlendirmeler

yapılmaya başlanmıştır. Bu politikaların ayrıca Çin'in uluslararası akademiden/üniversitelerden dışlanmasına, Çin'e ait şirketlerin uluslararası alanda zarar görmesine, Çin'in uluslararası arenada politikolarak yalnızlaşmasına ve dolayısıyla karşılıklı çatışma noktalarının artmasına yol açabileceği de kaydedilmektedir.

Yeni Tekno-Milliyetçilik ve Çin'in Uluslararası Akademiden Dışlanması

Çin'in yeni tekno-milliyetçi politikaları ülkenin uluslararası akademiden/üniversitelerden dışlanmasına sebep olmaya başlamıştır. Yaklaşık 40 yıldır Çinli ve Amerikalı öğrenciler ve üniversiteler arasında sürdürülen ilişki, son dönemde casusluk, teknolojik hırsızlık ve siber güvenlik tehlikeleri sebebiyle ciddi zarar görmüştür. Özellikle Amerikan akademisinde Çin'den gelen öğrenci ve akademisyenler tehdit olarak algılanmaya başladığından, bu alanda uygulanacak muhtemel yaptırımların Çin için çok olumsuz sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir; çünkü Çin'in bugüne kadar tekno-milliyetçilik kapsamında geliştirdiği teknoloji, büyük ölçüde yurt dışına gönderdiği öğrenci ve akademisyenlerin katkılarıyla ilerlemiştir. Bu alanda sözü edilen önlemler arasında Çinli akademisyenlerin vizelerinin iptal edilmesi, spesifik sektörlerdeki öğrencilerin vize sürelerinin kısaltılması, şüphelenilen öğrenciler hakkında araştırma yapılması gibi başlıklar

yer almaktadır (Evans, s.85-89). Bu kapsamda ABD, Haziran 2020'de Harbin Teknoloji Üniversitesi'nin de dâhil olduğu Çin'in önde gelen üniversitelerinden bazılarını kara listeye almış ve Çinli öğrencilerin AR-GE ve yazılım programlarını kullanmasını engellemiştir. Ayrıca Arizona, California ve Berkeley gibi üniversitelerin öğrenci değişim programları ve Batılı üniversitelerde bulunan Konfüçyüs enstitülerinin faaliyetleri de durdurulmuştur. Çin'in askerî füzyon stratejisini uygulayan veya destekleyen kurumlarla bağlantısı olup "hassas alanlarda" lisansüstü eğitim için Amerikan üniversitelerine başvuran Çinli öğrencilerin vize başvuruları reddedilmiş; 15 yıllık seyahat geçmişleri de dâhil olmak üzere çalışmalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi vermeyi reddeden Çinli akademisyenlerin çok yıllık vizeleri iptal edilmiştir. Robotik, havacılık ve üst düzey üretim dâhil çeşitli sektörlerde yüksek lisans ve doktora düzeyinde çalışan Çinli öğrencilerin de vize süreleri kısaltılmış, mevcut beş yıllık çok girişli vize süreleri bir yıla indirilmiştir. Amerikan Federal Soruşturma Bürosu (FBI) Çin üzerine çalışan ve Çin'e giden Amerikalı akademisyenleri dahi sorgulamış, hatta daha da ileri giderek tüm Çin toplumunu teknoloji hırsızlığı ve Çin adına istihbari faaliyette bulunma çabası içinde olmakla itham etmiştir. FBI'n böyle bir değerlendirme yapmasında, Çin'in 2017 yılında çıkarttığı, Çinli şirketleri Çin istihbarat ve güvenlik teşkilatlarıyla

çalışmaya ve veri paylaşmaya zorlayan Ulusal İstihbarat Yasası'nın etkisi büyüktür.

Bu bağlamda Çin'in bilimsel araştırma, yenilik ve girişimcilik alanlarında önde gelen uluslararası uzmanları Çin'e kazandırmak amacıyla 2008 yılından itibaren uygulamaya koyduğu "Bin Yetenekler Programı" da şüpheyle karşılanmaya başlamıştır. Öyle ki program kapsamında çalışan birçok Çinli bilim insanının Pekin'in ödül, aldatma, zorlama ve doğrudan hırsızlığı içeren hibrit IP edinme çabalarıyla bağlantılı olduğu iddia edilmiş ve Amerikan üniversitelerinde ve şirketlerinde çalışan Çinlilere yönelik detaylı araştırmalar yapılmıştır.

Tüm bu tedbirlere Amerikan akademisinden bazı tepkiler de olmuş ve ABD inovasyon sisteminin büyük ölçüde yabancı araştırmacılara ve yabancı araştırma kurumlarıyla ortaklıklara bağlı olduğu; Çin'in de bu alanda kaydedilen gelişmelerde çok önemli bir paya sahip olduğu vurgulanmıştır. Ancak bu tepkilere rağmen Çinlileri Amerikan akademisinden uzaklaştırma ve dışlamaya yönelik uygulamalar sürmüştür.

Yeni Tekno-Milliyetçilik ve Çin'in Uluslararası Alanda Yalnızlığı

Günümüz itibarıyla uyguladığı yeni tekno-milliyetçi politikaların Çin'i uluslararası arenada politik olarak yalnızlaştırabileceği ve bu durumun karşılıklı çatışma noktalarının büyümesine

yol açabileceği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Zira realizm ile ortak noktalarının olduğu ve ona paralel olarak uygulanabileceği düşünülen yeni tekno-milliyetçi düşünceye göre, dünya rekabetçi, çatışmalı ve sıfır toplamlıdır ve bu tür sıfır toplamlı rekabete yanıt olarak devletlerin kaldıraç kullanması gerekir; ve yine realizm ile benzer şekilde yeni tekno-milliyetçilik uluslararası arenadaki başlıca aktörleri, kendi güvenlikleriyle ilgilenen, kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket eden ve güç mücadelesi veren devletler olarak görür (Mansfield, 1994). Bununla birlikte devlet tarafından dikte edilen politikalar üzerindeki piyasa ve iş güçlerinin potansiyel etkisini reddeder ve bu politikaların potansiyel zararlarını göz ardı eder. Ayrıca hedef ülkeleri düşman olarak konumlandırır; bu ise özellikle çok uluslu şirketler için ciddi etkileri olabilecek sonuçlar doğurur. Bir hedef ülke çok uluslu şirketler için kritik bir dış pazarı temsil ettiğinde, söz konusu şirketler, yerel yönetimlerle iş birliği (eş zamanlı iş birliği ve rekabet) ilişkisini sürdüren önemli paydaşlar olur; ancak şirketlerin menşe ülkeleriyle hedef ülkenin ilişkileri düşmanca bir hâle gelirse firmalar ev sahibi ülkelerde kaçınılmaz olarak daha yüksek kurumsal, düzenleyici ve yasal belirsizlikler ve kısıtlamalarla karşı karşıya kalır (Luo, s.560).

Günümüzde Çin yönetiminin ülke çıkarları ve politik hedefleri doğrultusunda Çinli şirketleri ve vatandaşlarını doğrudan

yönlendirerek veri ihlalleri ve casusluk faaliyetlerinde bulunduğu ve bu tür faaliyetleri normalleştirdiği iddiaları dikkate alındığında, Çin'in yeni tekno-milliyetçi politikaların etkisiyle realizm yönünde hareket ettiğini, bunun da uluslararası barışa tehdit oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Eğer günümüzde realizm yerine liberal politikalar baskın gelmiş olsaydı Çin'e ait uluslararası kurumlar hem veri gizliliği konusundaki yönetmeliklere uyararak diğer ülkelerle iş birliği içinde kalabilirdi hem de bu yolla karşılıklı bağımlılık artarak çatışma ihtimali azalabilirdi.

Bu bağlamda Çin'in bugün yapması gereken en temel şeyin uluslararası şirketlerle ve devletlerle iş birliği ve uyum içinde çalışmak ve karşılıklı iş birliklerini artırmak olduğu söylenebilir. Zira küreselleşen ve teknolojik bağımlılığın üst düzeyde olduğu günümüz dünyasında hem karşılıklı bağımlılığı ortadan kaldırmaya çalışmak hem de uluslararası normlara aykırı hareket etmek Çin'e faydadan çok zarar getirecektir. Ne var ki özellikle son yıllarda izlediği siyasetle bu beklentileri karşılamanın çok uzağında olduğu görülen Çin'in hedeflediği teknolojik tam bağımsızlığa ulaşmak için uyguladığı yöntem, karşılıklı bağımlılığı ortadan kaldırarak daha katı devlet yapılarının oluşmasına ve ittifakların hassaslaşmasına yol açmaktadır. Hasılı yeni tekno-milliyetçi jeopolitik; uluslararası siyasetin rekabetçi

ve çatışmacı yönünü daha fazla ortaya çıkararak iş birliklerinin geri plana atılmasına, ulusal güvenlik ve ideoloji gibi etmenleri birleştirerek bunların hepsinin birer araç olarak kullanılmasına sebep olmaktadır. Teknolojik gelişmelerde esas olan inovasyon odaklı ve pozitif toplamı ortak bir rekabet elde etmekken, sert tekno-milliyetçi politikalar devletleri yalnızlaştırma riski taşımaktadır (Luo, s.561). Böylesi bir risk karşısında Avrupa Birliği ülkeleri doğrudan Çin ile rekabet edebilecek ve Çin'in 5G ve diğer yeni nesil teknolojilerde küresel standartları etkileme girişimlerini engelleyebilecek bir ABD-Transatlantik ekonomik modelinin oluşturulması çağrısında bulunmuştur. Bu ise, yüksek teknolojiye sahip Batılı ülkelerin Çin karşısında bloklaşmasına ve durumun yalnızca teknoloji alanıyla sınırlı kalmamasına sebep olabilir.

Bu bağlamda yeni tekno-milliyetçiliğin karşılıklı bağımlılığı azaltıp iş birliğine engel olması durumuna ABD-Çin arasında yaşanan teknoloji savaşı sırasında Çin hükümetinin hem kamu hem de devlet kurumlarında, yabancı yapımı bilgisayarların ve yazılımların kullanılmasını yasaklaması örnek verilebilir. Bu adımla teknoloji sektöründe Çin'in "içe dönük döngüsel ekonomisi" güçlenmiş ve yabancı teknolojiye olan talep düşmüştür. Ancak bu durum karşılıklı ekonomik bağımsızlığı azaltarak Çin'i daha saldırgan ve yalnız hâle getirmiştir.

Yeni Tekno-Milliyetçilik ve Uluslararası Şirketler

Çin'in yeni tekno-milliyetçi politikaları uluslararası ticarette ve çok uluslu şirketler özelinde belirsizlik ve güvensizlik riskini artırmaktadır. Bu tür politikalar küresel inovasyon ağlarının, iş birlikçi ticaretin ve teknolojik ilerlemelerin önünde engel oluşturmaktadır. Günümüzde teknolojik yenilikler ve bilgi akışları ülkeler bazında karşılıklı olarak aktarıldığından yeni tekno-milliyetçi uygulamalar, şirketler ve ülkeler arasındaki ortak bilgi havuzlarını, ortak inovasyonları ve bunlardan yararlanılması engellenmektedir.

Ayrıca milliyetçi bir teknoloji görüşü, uluslararası ticaret için de engel teşkil etmektedir. Araştırmalar, 5G, yapay zekâ ve gibi alanlarda tekno-milliyetçiliğin yeniden canlanmasının iş birlikçi AR-GE'yi engellediğini ortaya koymaktadır. Çok uluslu şirketler için yerel yasaların küresel şirket politikaları ile uyumsuzluğu şirketlerin güven kaybı yaşamasına ve casusluk suçlamalarına maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durumun en çarpıcı örneklerinden biri Huawei şirketinin yaşadığı süreçtir. ABD Ticaret Bakanlığı, Çinli şirkete bağlı 38 şirketi, Amerikan şirketleri için çalışılması yasak şirketler listesine eklemiştir.

Çok sayıda Çinli firma hakkında ekonomik casusluk, ticari sır casusluğu ve teknoloji hırsızlığı iddiaları bulunmaktadır. Çin'de şirketlerin büyük çoğunluğunun devlet

kontrolünde olması ve devletin şirketler üzerinde doğrudan etkili olup onları kendi hedefleri doğrultusunda yönlendirmesi, Çinli firmaların uluslararası arenada Pekin'in siyasi araçları olarak görülmesine sebep olmaktadır. Ancak sadece devlete ait firmalar değil, özel sektöre ait firmalar da bu güvensiz ortamdan etkilenmektedir. Çin'de özel sektöre ait şirketlerin Çin'in gayrisafi yurt içi hasılasının yaklaşık %60'ına, inovasyonun %70'ine, kentsel istihdamın %80'ine ve yeni işlerin %90'ına katkıda bulunduğu düşünüldüğünde, bu istenmeyen sonuçların etkisinin çok daha derin olacağı tahmin edilebilmektedir (Mansfield, 1994). Ayrıca Ulusal İstihbarat Yasası ile Çin'in istihbarat ve güvenlik teşkilatlarının Alibaba, Tencent, Baidu gibi özel şirketlere ABD kurumlarından korsanlıkla çalınan çok büyük çapta veriyi işleme ve analiz etme emri verdiği iddiaları vardır. Bu verilerini işlendikten sonra Çinli kurumlara geri döndüğü belirtilmektedir.

Özellikle siber güvenlik konusunda dijital platformların yönetmeliklerine uymamakla suçlanan WeChat uygulaması, uluslararası alanda tepki toplamaktadır (Zitlmann, 2019). Zira bu uygulama sadece Çinliler tarafından değil diasporadaki Çinliler tarafından da aileleri ile görüşme yapmak için zorunlu olarak kullanılmaktadır. Bu da WeChat'in uyguladığı sansür ve gözetlemelerin uluslararası alanda daha fazla tepki toplamasına neden olmaktadır (Luqiu & Kang, 2021: 451).

2020 yılında ABD Ticaret Bakanlığı “ulusal güvenliği koruma” gerekçesi ile Tiktok ve WeChat’in yasaklanması için Federal Mahkemeye başvurmuştur. Bakanlık bu uygulamaların kullanıcılardan konum, tarama ve arama geçmişleri gibi verileri topladığını ve söz konusu şirketlerin Çin Komünist Partisi’nin istihbarat servisleri ile zorunlu iş birliği içinde olduğunu belirtmiştir. Bu aşamada Huawei ya da Wechat gibi Çinli firmalara yönelik ne gibi yaptırımlar uygulanabileceği konusu değerlendirilmektedir.

Sonuç

Ekonomik kaygılarla güvenlik kaygıları arasındaki çizginin belirsizleştiği günümüz dünyasında ülkeler artık katı tekno-milliyetçi politikalar uygularken bu politikaların sonuçlarının ne olacağını iyi hesaplayıp ona göre davranmak zorundadır. Zira bu politikaları sebebiyle yaptırımlarla karşılaşmaları ve uluslararası ticaretten dışlanmaları, çok ciddi olumsuzluklara yol açabilir; dolayısıyla Çin de jeopolitik hedeflerine ulaşmak ve her açıdan güçlenmek için uyguladığı yeni tekno-milliyetçi politikaları sebebiyle kazanacaklarından çok daha fazlasını kaybedebilir.

Ayrıca Dünya Ticaret Örgütü tarafından oluşturulanlar gibi küresel bir ekonomik düzenin temel ilkeleri arasında yer aldığı şekliyle bir ulus devlet, teknolojideki başarısını başka bir ulusun teknolojik yeniliklerini bastırarak sürdürmemelidir.

Kaldı ki bir ülkenin tekno-milliyetçi politikaları sebebiyle maruz kalacağı tek taraflı yaptırımlar, kolaylıkla iki taraflı hâle gelebilir ve ekonomik olarak birbirine bağımlı bir dünyada tekrarlayan saldırılara neden olabilir. Bu durumda da karşılıklı bağımlılığa ve iş birliğine zarar verecek ölçüde katı tekno-milliyetçi politikalar uygulamanın hem bu ülkeler için ciddi olumsuzluklara yol açması hem de küresel teknolojik ilerlemeyi engellemesi kaçınılmazdır. Sonuç olarak yeni tekno-milliyetçi uygulamaların uluslararası iş birliğine, ortak inovasyona ve küresel ekonomiye ket vurarak toplumlar için hedeflenen büyük faydanın sağlanmasına engel teşkil eder hâle gelmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Günümüzde Çin’in ekonomik ve teknolojik bir süper güç olarak yükselişe geçmesi ve teknolojide uluslararası standartları ve kuralları bozan uygulamalarda bulunması, dünya ülkelerinin -özellikle ABD’nin- kendisine karşı çatışmacı bir duruş sergilemesine sebep olmaktadır. Bu bağlamda bilhassa Amerika’nın Trump dönemindeki gibi Çin’e karşı sert ve net yaptırımlar uygulayıp uygulamayacağı da merak edilmektedir. Ancak gün geçtikçe daha otoriterleştiği ve milliyetçi dozu yüksek iddialı politikalar yürüttüğü görülen Xi Jinping yönetiminin tekno-milliyetçi politikalarını daha da artırması, uluslararası arenada tepki görmesine sebep olacağı için Çin’in bu süreçten zararlı çıkması şaşırtıcı olmayacaktır.

Kaynakça

- Bitzinger, R. A. (2011). "China's defense technology and industrial base in a regional context: Arms manufacturing in Asia". *Journal of Strategic Studies*, 34(3), 425-450. <https://doi.org/10.1080/01402390.2011.574985>
- Cheung, T.M. (2017). "Commentary on Asian arms industries and impact on military capabilities". *Defence Studies*, Cilt: 17(3), 312-316. doi: 10.1080/14702436.2017.1345279
- Dillon, M. (2013). "Political change in China and the new 5th generation leadership". *Himalayan & Central Asian Studies*, Cilt: 17(3/4), 5-22.
- Edgerton, D. E. H. (2007). "The contradictions of techno-nationalism and techno-globalism: A historical perspective". *New Global Studies*, 1(1). <https://doi.org/10.2202/1940-0004.1013>
- Evans, P. (2020). "Techno-nationalism in China-US relations: Implications for universities". *East Asian Policy*, 12(02), 80-92. <https://doi.org/10.1142/s1793930520000161>
- Garcia-Herrero, A. (2019). "From globalization to Deglobalization: Zooming into trade". *SSRN Electronic Journal*, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3496563>
- Gertz, G., & Evers, M. M. (2020). "Goeconomic competition: Will state capitalism win?". *The Washington Quarterly*, 43(2), 117-136. <https://doi.org/10.1080/0163660x.2020.1770962>
- Kennedy, A. B. (2013). "China's Search for Renewable Energy: Pragmatic Techno-Nationalism". *Asian Survey*, 53(5), 909-930.
- Kuo, W-H. (2011). "Techno-politics of genomic nationalism: Tracing genomics and its use in drug regulation in Japan and Taiwan". *Social Science & Medicine*, Cilt: (73), 1200-1207. doi: 10.1016/j.socscimed.2011.06.066
- Luo, Y. (2021). "Illusions of techno-nationalism". *Journal of International Business Studies*, 53(3), 550-567. <https://doi.org/10.1057/s41267-021-00468-5>
- Luqiu, L. R., & Kang, Y. (2021). "Loyalty to WeChat beyond national borders: A perspective of media system dependency theory on techno-nationalism". *Chinese Journal of Communication*, 14(4), 451-468. <https://doi.org/10.1080/17544750.2021.1921820>
- Mansfield, E. D. (1994). *Power, trade, and war*. Princeton University Press.
- Montresor, S. (2001). "Techno-globalism, techno-nationalism and technological systems: Organizing the evidence.

Technovation, Cilt: 21 (7), 399-412. doi:10.1016/S0166-4972(00)00061-4

Nakayama, S. (2012). "Techno-nationalism versus techno-globalism". East Asian Science, Technology and Society: An International Journal, 6(1), 9-15. <https://doi.org/10.1215/18752160-1504708>

Plantin, J-C., and de Seta, G. (Feb. 2019). "WeChat as Infrastructure: The Techno-Nationalist Shaping of Chinese Digital Platforms." Chinese Journal of Communication, No. 3, Informa UK Limited, pp. 257-73. Crossref, doi:10.1080/17544750.2019.1572633

Reich, R. (1987). "The rise of technonationalism", The Atlantic.

Rikap, C., & Lundvall, B.-Å. (2021). "AI policies and politics in China and the US between techno-globalism and technonationalism". The Digital Innovation Race, 145-163. https://doi.org/10.1007/978-3-030-89443-6_7

Sa, C., Kretz, A., Sigurdson, K. (2013). "Techno-Nationalism and the construction of University Technology Transfer". Minerva: A Review of Science, Learning & Policy, Cilt: 51(4), 443-464. doi:10.1007/s11024-013-9242-x

Shim, Y., & Shin, D. (2019). "Smartness in techno-nationalism? Combining actor-

network theory and institutionalization to assess Chinese smart TV development". Technological Forecasting and Social Change, 139, 87-98. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.09.004>

_____. (2016). Neo-techno nationalism: The case of China's handset industry. Telecommunications Policy, 40(2-3), 197-209. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2015.09.006>

Stoneman, P. (1996). "Techno-nationalism and techno-globalism: Conflict and cooperation". Journal of Economic Literature, Cilt: 34(2), 809-810.

The Diplomat. (10.09.2020). "US-China Techno-Nationalism and the Decoupling of Innovation". <https://thediplomat.com/2020/09/us-china-techno-nationalism-and-the-decoupling-of-innovation>

Zhao, Y. (2010). "China's pursuits of Indigenous Innovations in information technology developments: Hopes, follies and uncertainties". Chinese Journal of Communication, 3(3), 266-289. <https://doi.org/10.1080/17544750.2010.499628>

Zitelmann, R. (2019). "State capitalism? No, the private sector was and is the main driver of China's economic growth". Forbes, September 30.